

Ihmisiä ja elämää Pistojärven Suvannossa viime vuosisadalla

Suvannon kylää järven puolelta katsottuna vuonna 1942 (kuva: V. Rohkimaisen kok.).

Pistojärven kunta eli volosti kuului vanhan Venäjän aikana hallinnollisesti Vienan läänin Kemin kihlakuntaan. Kunnan keskuspaikkana oli Pisto eli Pistojärven kirkonkylä, joka sijaitsi Pistojärven länsirannalla. Siellä olivat kunnantalo, koulu, kirkko ja pappila. Pistojärvi, josta kunta on saanut nimensä, on noin 20 km pitkä ja leveimmillään 9 km leveä järvi tai oikeammin joen laajentuma Pistojoen vesistöissä. Tämä helmisimpukoistaan kuulu joki saa alkunsa Kuusamosta ja virtaa Kuusamo-, Muo- ja Joukamojärvien kautta Pistojärveen, jonka eteläpäästä se jatkuu ja laskee Vuonnisen luona Ylä-Kuitijärveen.

Pistojärvellä oli vuoden 1907 väestönlaskennan mukaan 1 318 asukasta, kaikki karjalaisia. peltoa oli viljalle kylvettyä 270 hehtaaria, lemmiä oli 276, hevosia 140, lampaita 2 200 ja poroja runsaat 3 000 päätä. Helmikuussa 1921 kunnan alueella asui elintarvikkeiden jakelulistojen mukaan 1 189 henkeä.

Pistojärven kirkonkylässä toimi ennen I maailmansotaa koulu. Kaikki oppilaat olivat

karjalaisia, mutta opetus tapahtui pääosin venäjäksi. Opetusaineina olivat venäjän kielen lisäksi uskonto, laskento, kaunokirjoitus ja laulu. Pitkämatkaisille oppilaille oli järjestetty majoitus ja ruokailu pappilaan. Opetuksesta koulussa huolehti pappi. Pistojärven kaksi viimeistä pappia, Semenov ja Musovski, olivat karjalais-syntyisiä ja osasivat suomea. Heistä jälkimmäinen, Simeon Musovski, oli erittäin pidetty pappi. Hän jakoi 1920-luvulla heimoalaisten kohtalon, pakeni Suomeen ja toimi pitkään vionalaisten arvostamana sielunhoitajana Kuusamossa ja muualla Pohjois-Suomessa. Kirjailija Laila Hietamies on romaaneissaan "lainannut" tärkeällä tavalla Simeon Musovskin nimen roistomaiselle romaanihahmolle.

Pistojärven kunnan hallinto oli järjestetty samaan tapaan kuin Suomessa. Vienan Karjalan väliaikaisen hallituksen aikana asukkaat valitsivat kunnan esimieheksi (viimeiseksi) suvantolaisen Kankaan talon isännän, 1878 syntyneen kauppias Teodor Rohkimaisen. Viimeisenä kunnansihteerinä oli

kuusamolais-syntyinen Jussi Wedman.

Suvannon kylä ja sen eläjät

Suvannon kylä sijaitsi Pistojoen laajentuman Suvannonjärven ja Ukon eli Ukonjärven välissä. Kyläläisten pienet pelot olivat järven rannassa talojen lähellä. Niittyjä oli loitompanakin. Pistojoessa on Suvannon molemmin puolin komeita koskia, kylän yläpuolella kalaisa Kuuskoski ja alapuolella kaunis Kantokoski. Pistojärven kirkolta johti Suvantoon talvitie, kesällä kinttupolku. matka on noin 20 kilometriä.

Suvannon kylässä oli v. 1908 tietojen mukaan 27 taloa ja 167 asukasta. Vuonna 1921 kylässä asui 21 perhekuntaa ja kaksi yksineläjää. Talot olivat nimittäin:

Harju, Hikkinen
Hippa, Hotatta
Jemu, Jeremiälä
Jerula, Juhola
Jyrntalo, Kalima
Kangas, Kaurola
Kirilä, Kormila
Leva, Luttu
Majava, Malania
Marppa, Miikkula

Miitrei, Mikittälä
Niemi, Ortjo
Ontrei, Savina
Saltatta, Suava
Tanila, Timon talo
Ullinen, Vaja.

Makariela ja pari muuta vanhauskoisten asuma taloa kuuluivat kylän piiriin, mutta sijaitsivat kymmenkunta kilometriä sivussa pääkylästä. Jyrntalo, Miikkula ja Niemi olivat Suvannonjärven pohjoispuolella, muuta eteläpuolella.

Rakennustavaltaan kylä ei ollut tyypillinen karjalaiskylä. Talot eivät olleet yhtenäisesti järven rannalla, vaan hajallaan Suvannon ja Ukonjärven välisellä kannaksella. Osa taloista oli rakennettu vanhan karjalaisen mallin mukaan, mutta monissa näkyi suomalaisvaikutusta. Esim. Kankaan talo oli jo 1919-luvulla lautavuorattu ja punaiseksi maalattu.

Vuonna 1911 Suvannon taloista oli asuttuja vain 18, jatkosodan alkaessa 1941 kylässä asui enää kahdeksan perhettä.

Kyläläisten elinkeinot

Suvantolaiset elivät luon-

taistaloudessa. Särvin ja suurin osa leipäviljasta saatiin omasta takaa. Pistojoessa, järvissä ja lähiseudun lammissa oli runsaasti kalaa. Tärkeimpiä ostettavia olivat jauhojen ohella suola, sokeri, tee ja kahvi. Toisin kuin Vienan Karjalassa yleensä suvantolaiset joivat myös kahvia. Tapa lienee tullut laukkukauppiaiden mukana Suomesta.

Karjanhoito oli tärkeä elinkeino. Eniten karjaa, kahdeksan lehmää, oli Jeremielässä. Karjanrehu saatiin pääasiassa luonnonniityiltä samaan tapaan kuin siihen aikaan Suomen puolellakin. Lypsyrehuna Suvannossa käytettiin järvikortetta ja kuivattuja lumpeita eli "kakkaraisia". Kivennäisrehua saatiin kuivattamalla kalojen sisälmykset ja ruodot, seos murskattiin sitten huhmaassa. Totuksi nimitetty jauho oli vielä keitettävä ennen karjalle syöttämistä.

Tuottavin ammatti oli laukkukauppa. Suvannon miehet liikkuvat eniten Pohjois-Suomessa, mutta eräät heistä ulottivat kauppamatkansa Ahvenanmaalle, Ruotsiin ja Norjaan, jopa Keski-Eurooppaan saakka. Varsinkin Mikittälän miehet kävivät kaukomaillaan usean sukupolven ajan. Laukkukauppaan liittyi laajaa turkisten ja riistaeläinten välitystä. Turkikset myytiin Sungun

markkinoilla tai suoraan Pietarin kauppahuoneille. Viljaa ja suolaa ostettiin Kieretistä, kankaat useimmiten Pietarista tai Oulusta.

Suvannossa oli myös 1901 perustettu kyläkauppa. Sen omistivat Kankaan talon miehet. Monet suvantolaiset kauppiasperheet olivat ajan mittapuun mukaan kohtalaisen varakkaita. Vielä 1930-luvulla kirjattiin Kuusamossa sananparsi "Suvannon kuptsat ne hyrrevää". Ainakin vanhat kuusamolaiset tietävät, mitä sanonta tarkoittaa!

Toinen tärkeä elinkeino oli poronhoito. Pieni Pistojärvi oli suuren Kiestingin jälkeen Vienan Karjalan pororikkain kunta. Eniten poroja Suvannossa oli merkitty Kankaan talon poromerkillä "Oikeassa kolme alla, vasen päällä vita ja pykälä alla".

Tuloja hankittiin myös ahdinajolla ja metsätöillä. Rahtia ajettiin enimmäkseen poroilla. Savotoissa käytiin Pääjärven saloilla, mutta myös Suomen puolella. Muutamien Suvannon talojen, erityisesti Ullisen miehet olivat kuuluja uittomiehiä. Uitossa käytiin hyvinkin kaukana: lännessä Iijoella, pohjoisessa Tuutsajoella ja etelässä Vienan Kemijoella saakka.

Monet suvantolaiset saivat lisätuloja metsästyksellä ja hel-

misimpukan pyynnillä. Eränkävynä on ollut arvostettua, sillä kuuluisista erämiehistä on säilynyt perinnetarinaa paremmin kuin kylän muista asukkaista. Esim. 1800-luvun alkupuolella eläneen Roton Jeremian muistetaan vielä kaataneen – vain keihäs aseenaan – 16 karhua.

Suvannon sukuhistoriaa

Eräitä kauempaa haettuja miniöitä ja vävyjä lukuun ottamatta lähes kaikki suvantolaiset lienevät olleet sukua toisilleen. Vanhan Venäjän aikana kylässä käytettiin vain muutamia sukunimiä. Rotosten asuttamia taloja olivat Harju, Hikkiä, Hippa, Jemu, Jeremielä, Jerula, Leva, Luttu ja Mikittilä. Rohkimaisten asumia olivat Jyrintalo, Jyrki, Kangas, Kirilä, Malania, Ortjo, Ontrei, Tani, Timon talo ja Ullinen. Kirilovien taloja olivat puolestaan Hotatta, Juhola, Kalima, Kaurola, Kormila, Marppa, Miikkula, Miitrei, Niemi, Saltatta, Savina, Suava ja Vaja. Henkikirjoissa kylän kaikki asukkaat on merkitty karjalaisiksi ja suomenkielisiksi. Laukkukauppiaiden passeissa sukunimet olivat venäläisessä muodossa: Rotoset olivat Rodionoffeja, Rohkimaiset Trohkimoffeja.

Suvannon asutus ei ole kovin vanhaa. Kuusamolaisen Seppo Ervastin tutkimusten mukaan ison vihan aikana (1713-21) oli asutusta Kuusamon kohdalla itärajan takana vain Paanajärven paikkeilla. Vienan asuttamista tutkineen Matti Pöllän mukaan Suvanto oli asuttu kylä ainakin vuodesta 1756. Suvannossa asui v.1762 viisi ruokakuntaa, joista ainakin yksi oli "kansallisuudeltaan ruotsalaisia tulokkaita", siis Suomesta tulleita.

Suvannosta ja sen lähikylästä on löytynyt kyllä merkkejä varhaisemmastakin asutuksesta. Jo 1800-luvulla sieltä löydettiin Ukonojan varresta kivistä tehty tasatalta. Pistojärveltä tunnetaan kolme muuta kivikaudesta kertovaa löydöstä. Neuvostovallan aikana Hämeen kylästä löydettiin aarre, joka sisälsi Belgiassa ja Espanjassa 1600-luvulla lyötyjä hopearahjoja.

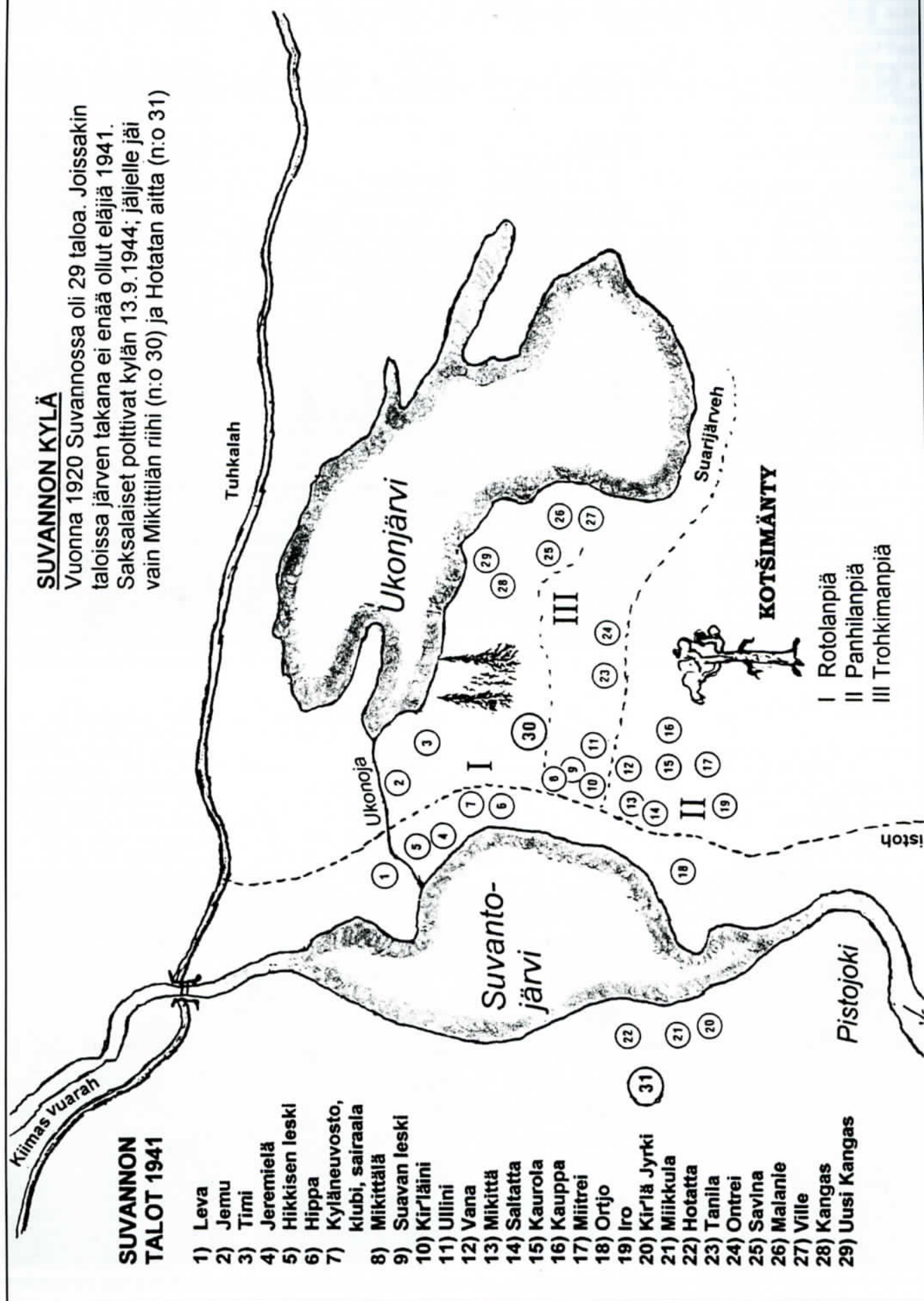
Teodor Rohkimainen, Pistojärven viimeinen kunnanesimies, on kertonut Pistojärven asutuksesta perinnetarina, jonka mukaan Pistojärven rannalle paikkaan, joka myöhemmin tunnettiin nimellä Sepänniemi, oli tullut Suomussalmelta sotaa pakoon taitava seppä. Toinen suomussalmelainen, Heikkinen nimeltään, oli muuttanut Pistojärven Ansaniemeen. hei-

Näkymä Suvannon kylään pohjoisesta päin katsottuna. Vas. edessä Mikittälän talo, Lönnrotin yöpymispaikka. Kotimänty näkyy taustalla vasemmalla (kuva: Yrjö Linkolan kok./Vesa Rinne).

SUVANNON KYLÄ

Vuonna 1920 Suvannossa oli 29 taloa. Joissakin taloissa järven takana ei enää ollut eläjiä 1941. Saksalaiset polttivat kylän 13.9.1944; jäljelle jäi vain Mikittilän riihi (n:o 30) ja Hotatan aitta (n:o 31)

dän pojistaan kolme, Kiril, Trohkima ja Rodion, asettuivat taloksi Suvantoon, ja heidän etunimistään tulivat Suvannon sukuhaarojen sukunimet. Perimätieto ei kerro, mistä Sepäniemen ja Ansaniemen asukkaiden vaimot olivat kotoisin. Kuten huomaamme, ihmeen hyvin perimätieto täsmää Pöylän tutkitun tiedon kanssa!

Ansaniemen Heikkisten jälkeläisiä asui omalla sukunimellä vielä 1920 Pistojärven kirkonkylän lähellä, Vuosmassa, Eerikinjoen varrella. Heimosotien aikana kuulusaksi tullut seikkailija ja vapaussoturi "Iso-Ossippa" eli Oskari Heikkinen oli näitä Vuosman Heikkisiä.

Jos perimätieto pitää paikkansa, Pistojärven Ansaniemen ensimmäinen asukas oli todennäköisesti Suomussalmen Vuokin kylässä 1730-luvulla asuneiden Martti ja Valpuri Heikkisen poika Martti Heikkinen. Kun vanhat Paltamon rippikirjat vuosilta 1644-60 ovat hävinneet, ei asiasta ole helppo saada varmuutta. Joka tapauksessa Pohjan sodan aikana on useita nuoria miehiä siirtynyt rajan yli sotaväenottoa pakoon sekä Suomesta Venäjälle että päinvastoin. Hyrynsalmelaisen Hallan ukon eli 1863 syntyneen kansanedustaja Juho Heikkisen sukututkimuksessa jäljet katoavat Vunaan 1700-luvun lopulla. Lieneekö joku Ansaniemen tai Sepäniemen Heikkisistä palannut isiensä maahan?

Suvannossa 1919 syntynyt ja asunut Fedossa Rohkimainen on kertonut kiestinkiläiselle lehtimiehelle saman tarinan 80 vuotta myöhemmin. Vain asuttajaveljesten nimet olivat toiset, Roto, Ontippa ja Panfila. Fedossa kertoo myös, että Suvannon kylänosista käytettiin nimiä Rotonpiä, Ontippala ja Panfilanpiä.

Vuosien varrella suvantolaiset kauppiat ja poromiehet ovat olleet kanssakäymisessä sekä suomalaisten, lappalaisten että venäläisten kanssa. Verenperintöä voi siten olla moneltakin suunnalta.

Heimosotien aikana ja niiden jälkeen monet suvantolaiset ovat muuttaneet sukunimensä. Uudet nimet on valittu usein synnyinseudun talojen tai paikannimien mukaan. Suomeen muuttaneiden suvantolaisten uusista sukunimistä tunnetaan ainakin Alanko, Kallio, Kangas, Niemi, Niskala, Simanniemmi, Takalo ja Rajamaa. Vanhan sukunimensä säilyttäneistä Kiriloveista suurin osa käyttäjä vanhan kirjoitusasun mukaista

Hipan talo (kartassa n:o 6), johon teljetynä Olga Grigorjeva (nyk. Pääjärvellä) vietti kaamean yön talonväen kanssa syyskuussa 1944. Saksalaiset polttivat koko kylän, ja vangit luulivat loppunsa tulevan (kuva: Yrjö Linkolan kok./Vesa Rinne).

muotoa Kiriloff. Pakomatkalta Suvantoon palanneet kunnioitivat vanhoja karjalaisia nimiään paremmin kuin Suomeen jääneet. Rohkimaiset ovat edelleen Rohkimaisia, Kirilovit Kiriloveja.

Vienankarjalaisten tunnetut perinnetaidot, runonlaulanta, itkuvirsien esittäminen ja varsinkin loitsujen avulla parantaminen olivat tuttuja vanhoille suvantolaisille. Mikittälän emännän liikan akan parannustaidoista on mainintoja kirjallisuudessaakin.

Parannustaidot eivät ole menneet vanhojen mukana maan rakoon. Myöhemmistä suvantolaissukuisista kansanparantajista tunnetuin lienee ollut televisiossakin suomalaisille esitelty, Pudasjärvellä asunut Jorma Mustonen, suvantolaisen Jerun Kallen tyttärenpoika.

Suvannoin naiset olivat taitavia käsityön tekijöitä. Kainiita kansanpukuja sekä kudonta- ja kirjontatöitä, erityisesti käsipaikkoja, on vielä monen pakolaisperheen jälkeläisten hallussa arvokkaina ja arvostettuina muistoesineinä

Mikittälän asukkaat

Suvannon Mikittälässä asui ennen heimosotia Iikka Rotosen eli Iikka-ukon suurperhe. Iikka oli syntynyt noin 1840 Mikittälässä Elias Lönnrothin matkakertomuksessaan Roton rikkaaksi mainitseman Mikittä Rotosen poikana. Hänen äitinsä nimi ei ole säilynyt muistissa. Isä oli 1700-luvun lopulla Suvannon asukkaana mainittu Aleks Rotonen.

Iikka-ukko oli komea mies, joka miehuusvuosinaan harjoitti laajaa kaupankäyntiä laukun kera ja ilman. Kielitaitoisena hän ulotti kauppamatkansa paljon laajemmalle kuin vienalaiset laukkurit yleensä. Hänestä on säilynyt valokuva, jonka hän on otattanut liikematkallaan Reykjavikissa, Islannissa. Siitä, miten Iikka ja hänen Riikopoikansa hankkivat kielitaitonsa, ei ole muistitietoa. Viimeiset vuotensa Iikka vietti Kustupoikansa vaimon Annin hoivis-

Kyläkolhoosin peltoaukeita, taustalla näkyy kalmismaa (kuva: V. Rohkimaisen kok.).

sa ja kuoli Suvannossa 1933. Iikka oli ollut ylpeä ja omapäinen ukko; kun muut kyläläiset nöyristelivät venäläisten viranomaisten kanssa asioidessaan ja käyttivät virallisissa asiakirjoissa sukunimiensä venäläisiä muotoa, Iikka kirjoitti hyvällä käsialallaan "Iikka M. Rotonen".

Iikan akka Mari oli lähtöisin Kiestingistä Kiisjoen kylästä. Luultavasti hän oli Arhippaisen sukua, pienikokoinen, terhakka nainen, joka piti paikat järjestyksessä, samoin kolme miniaansa. Mikittälässä Mari hoiti ulkotyöt ja jätti sisäskaret hitaammille. Hän tunsu tulen vihat, toisin sanoen hänellä oli salaperäisiä parantajain taitoja. Mari kuoli Suvannossa 1920-luvun lopulla. Avioparilla oli yhdeksän lasta.

Iikan ja Marin lapsista vanhin **Maria** syntyi 1874 Suvannossa ja kuoli 1946 Kieretissä. Hän meni naimisiin Kormila Rotosen kanssa ja asui minianä Hikiässä. Maria ja Kormila saivat kolme lasta. Heimosotien jälkeen Maria siirtyi lapsineen Kuusamoon, mutta palasi keväällä 1922 nuorimman tyttärensä Olgan kera Suvantoon. Vanhemmat tyttäret Nasti ja Natalia jäivät Suomeen. Nasti avioitui täällä uhtualaisen Otto Rannan (ent. Leontjeff eli Leinonen) kanssa. Hän kuoli Kemissä 1977. Natalia meni naimisiin suvantonlaisen Santeri Kirilovin (myöh. Niemelä) kanssa. He asuivat Haukiputaalla, missä Natalia kuoli 1975. Suvantoon palannut Olga pääsi opiskelemaan Petroskoin opettajaseminaariin ja toimi siellä komsomolnuorten johtajana. Kansallisuusvainojen alettua hänet karkotettiin metsätöihin Pääjärven rannoille. Siellä hän meni naimisiin Tuntsan kylästä kotoisin olleen Heikki Kirssin kanssa. Olga kuoli Louhessa 1990.

Lapsista toiseksi vanhin oli 1875 syntynyt **Matro** (Matleena). Hän meni naimisiin samanikäisen Kankaan Sampan eli Savastei Rohkimaisen kanssa. Savastei kuoli Suvannossa jo 1904. Lapsia heillä oli neljä, joista Jere ja Manu jäivät heimosotien jälkeen Suomeen, kun sensijaan Matro palasi kahden tyttären, Matron ja Annin kera takaisin Karjalaan. Sieltä Matro pakeni uudestaan Suomeen ennen 1930-luvun suuria vainovuosia ja kuoli sittemmin Jyväskylässä 1946. Jeremia (Jere Takalo) aloitti laukkukauppiaina, mutta perusti sitten kiinteän kaupan 1928 Tyrnävälle. Manu muutti Jyväsky-

lään ja meni naimisiin uhtualaisyyntyisen kauppias Juho Liedevaaran (ent. Tiilikainen) kanssa. Suvantoon palanneista lapsista Anni karkotettiin 1938 Siperiaan, missä hän kuoli 1983. Matro-tytär meni Suvannossa naimisiin Jussi Rohkimaisen kanssa. Jussi karkotettiin Siperiaan 1938, mutta Matro pääsi jatkosodan aikana kolmen nuorimman lapsensa kera Suomeen. Hän kuoli 1965 Oulussa.

Kolmanneksi vanhin oli 1876 syntynyt **Riiko** eli Risto. Hän meni naimisiin Kiestingin Sohjanassa 1877 syntyneen Annin kanssa. Riiko oli isänsä tavoin kielitaitoinen kauppias, joka ulotti kauppamatkansa Ruotsiin ja Norjaan saakka. Vuosina 1908-09 hänellä oli kauppa Ahvenanmaalla. Riijolle ja Annille syntyi 14 lasta. Heimosotien jälkeiseltä pakomatkalta Riiko ja Anni sekä lapsista Maria, Hilvana ja Hilippä palasivat takaisin Suvantoon. Maria meni siellä naimisiin, mutta hänet karkotettiin perheineen Siperiaan. Hilvana ja Hilippä vangittiin eikä heidän kohtalostaan ole tarkempia tietoja. Riiko itse kuoli Siperiaan karkotettuna 1937 ja Anni talvisodanaikana evakkomatkalta Kiestingin Vaarakylässä. Riijon ja Annin pojista Teppo ja Heikki jäivät Suomeen. Teppo meni jo Suvannossa naimisiin pistojärveläisen Darja Jakovlevin kanssa. Hän kuoli Vaalan Neittäväällä 1940. Heikki avioitui Suomessa Uhtualla syntyneen Mari Tyynelän kanssa, ja kuoli Muhoksella 1938. Muut Riijon ja Annin lapset kuolivat jo pieninä.

Paraskei-tyttären syntymävuosi ei ole tiedossa, mutta hän kuoli evakkomatkalta Arkan-gelissa. Hän oli naimisissa Kiestingin Pontsinkyllässä syntyneen Iivana Päätöjevin eli Päätösen kanssa. Heillä oli kuusi poikaa, Iivana, Jyrki, Karppa, Tero, Onttoni ja Lasse. Iivana (1914-75) toimi kaupanhoitajana, kolhoosin johtajana ja laivan päällikkönä. Hän oli naimisissa sukulaisensa meijerinhoitaja Varvara Päätöjevin kanssa. Iivanan ja Varvaran tyttäret Galina ja Anni toimivat nyt Pääjärven kulttuuriseurassa ja ovat näin tulleet tutuiksi monille suomalaisille Vian kävijöille. Jyrki tuli heimosotiin osallistuttuaan Suomeen ja tunnettiin täällä laajalti nimellä Yrjö Pyörre. Toisten lasten kohtalot ovat selvittämättä.

Jyrki lienee ollut viidenneksi vanhin. Hän meni naimisiin Katoslammin kylästä kotoisin

Pistojärveläistä pukumuotia; mannekiinit lienevät Kiimasvaaran tyttäriä (kuva: V. Rohkimaisen kok.).

olleen Fedossa Tiilikaisen kanssa. Jyrki oli laukkukauppias ja kuoli Oulussa 1921. Fedossa ja Roope-poika palasivat takaisin Suvantoon. Sieltä heidät karkotettiin 1935 Siperiaan. Roope otettiin pois äidiltään, mutta pääsi koulutielle ja valmistui eläinlääkäriksi.

Kustu, joka oli taitava seppä ja poromies, palasi Suomesta keväällä 1922 touontekoon Suvantoon. Hän oli naimisissa suvantonlaisen Anni Rotosen kanssa. Lapsia heillä oli kuusi: Natalia, Vasili, Anni, Olga, Jyrki ja Liisa. Kustu vangittiin 1934 eikä hänen kohtalostaan tiedetä muuta. Anni sai karkotustuomion 1935.

Aleksi syntyi 1884. Hän avioitui naapurinsa ja etäisen sukulaisensa Jeremielän Olonan kanssa. Heille syntyi 11 lasta, joista aikuisiksi elivät Suvannossa syntynyt Jevgenia sekä Muhoksella syntyneet Annikki, Elvi ja Olavi. Alekski kulki nuoruudestaan saakka kaupalla Oulujokivarressa ja jatkoi ammattiaan vielä heimosotien jälkeenkin. Vuonna 1924 hän osti Muhoksen Laitasaaresta pienen maatilan ja perusti 1931 Utajärven kirkolle kiinteän kaupan. Aleksin kuoltua 1937 kauppaa hoitivat Jenni, Maija, Annikki ja Elli, mutta Olavin vartuttua he luovuttivat liikkeenhoidon hänelle. Olavi perusti 1970-luvulla suurehkon kauppa- ja turkkuun. Sieltä hän siirtyi pian liikemieheksi Kanadaan. Poikansa kanssa hän käy nyt kauppaa vielä laajemmalla alueella kuin aikanaan hänen isoisänsä Iikka-ukko.

Jenni (Korpikallio) perusti vaatetusliikkeen Muhokselle. Maija (Siren) toimi kukkakauppiaina Utajärvellä, mistä sitten muutti Rovaniemelle ja kuoli siellä 1994. Anni (Oilinki) asuu nykyään Utajärvellä ja Elli (Meriläinen) Oulussa.

Kahdeksas Iikan ja Marin lapsista, **Fedossa**, syntyi 1891. Hän meni naimisiin Pontsinkyllästä kotoisin olleen Lari Päätöjevin kanssa. Fedossa on haudattu Pontsin kalmistoon, mutta kuolinaika ei ole tiedossa. Fedossan ja Larin lapsista Tatjana ja Mikki asuvat Sohjanankoskella.

Nuorin eli **Romana** syntyi 1894 ja kuoli poikamiehenä Suvannossa 1916 sairastuttuaan tsaarin armeijassa Saksan rintamalla.

Jeremielän asukkaat

Jeremielän isäntä oli 1856 syntynyt Juho Rotonen eli Iso-Iivana. Hän oli Huotari ja Sohja Roton poika. Juhon isoisä oli kuulu erämies, noin 1790 syntynyt Jeremei Rotonen, Mikitta Rotosen vanhempi veli. Juho oli laukkukauppias ja hän liikkui Iijokivarressa ja Oulun ympäristössä. Hän kasvatti ja koulutti kaikki kolme poikaansa kauppiaan ammattiin pitämällä heitä pikkupojasta asti mukanaan kauppatavaroillaan. Kun pojat oppivat kaupankäynnin niksit, hän itse jätti matkat vähemmälle.

Juho nai Pistojärven Ohankylässä syntyneen Iro Kirilovin. Tämä muistetaan myöhem-

min lapsirakkaana ämmönä, joka hoivasi mielellään lapsiaan ja myöhemmin lastenlapsiaan. Heimosotien jälkeen Juhon ja Iro palasivat Suvantoon. Ennen suuria vainovuosia 1927 Janne-pojan (Janne Rajamaa) palkkaamat kuusamolaiset "metsäisissit" hakivat Juhon ja Iron sekä Jannen liikekumppanin Ullisen Vaselin (Vaseli Rohkimainen) Maija-tyttären Karjalasta Suomeen. Juhon kuoli Pudasjärvellä 1932, Iro 1949.

Juhon ja Iron lapsista vanhin, Vaseli syntyi Suvannossa 1884 ja kuoli Kiimingissä 1962. Hän oli tarmolla mukana Karjalan vapausliikkeessä toimien mm. Vienan Karjalan väliaikaisen toimikunnan jäsenenä. Kauppiain ammatin hän aloitti 12-vuotiaana isänsä apulaisena. Omaan lukuun hän ryhtyi käymään laukkukauppaa ollessaan 16-vuotias. Heimosotien jälkeen hän perusti kangas- ja sekatarakaupan Kiiminkiin. Vaseli Rotonen muistetaan arvokkaasti käyttäytyvänä ja hyvin pukeutuvana herrasmiehenä. Hän meni naimisiin Kiestingin Vaarakylästä kotoisin olleen Olga Mattisen kanssa. Lapsia perheeseen syntyi neljä, joista Hilvana ja Marita kuolivat jo lapsena Suvannossa sekä Maria 8-vuotiaana Kuusamosa. Nuorimmaisesta, Jaakosta, tuli suvun perinteiden jatkaja, Jeremielän veljesten omistaman Rajamaa Oy:n toimitusjohtaja. Leskeksi jäätyään Vaseli solmi uuden avioliiton Pistojarveltä 1030-luvulla paenneen Fiinu Hilippälän, (alkuaan Rantanen) kanssa.

Fedossa eli Vetossa syntyi 1887. Hän avioitui suvantolaisen Hilvana Rohkimaisen kanssa. Ainoana Jeremielän lapsista hän palasi heimosotien jälkeen perheeseen Suvannon kylään. Hilvana vangittiin kohta ja hän katosi sille tielleen. Fedossa karkotettiin 1930-luvulla Siperiaan. Vanhuusvuotensa hän vietti Aleksinpoikansa luona Kievisissä ja kuoli siellä 1980. – Fedossalla ja Hilvanalla oli kahdeksan lasta, joista vanhin, Jenny eli Jouki avioitui Suvannossa 1920-luvulla opettajana olleen Aleksin Rotosen kanssa. Tämä kaatui jatkosodassa puna-armeijan upseerina, Jouki kuoli 1973. Ulitta meni naimisiin Eero Kojosen kanssa ja kuoli Kiestingissä 1990. Palaga pääsi opintielle Petroskoin opettajaseminaariin, mutta karkotettiin kansallisuusvainojen alettua metsätöihin. Hän meni naimisiin Hotatta Moisejvin kanssa, ja kuoli sittemmin Kiestingissä 1994. Mikko meni naimi-

siin Anissa Kirilovin kanssa, vangittiin 1925 ja kuoli Siperiassa 1985. Anissa elätti perhettään Suvannon kolhoosin karjanhoitajana ja pääsi sitten jatkosodan vuosina lapsineen Suomeen. Hän kuoli Oulussa 1991. Yrjö (Kangas) jäi heimosotien jälkeen Suomeen ja meni naimisiin kuusamolaisen Olli Nevalan kanssa. He asuivat Pudasjärvellä. Muista lapsista Anni kuoli tulipalossa jo pieneenä ja Aleksin karkotettiin vanhempiensa mukana Siperiaan; hän asuu nyt Olli Rotonen nimisenä Kievisissä. Nuorin lapsista eli Manja kuoli 12-vuotiaana malariaan Siperiassa.

Helena (Olga Rotonen), Mikittälän Aleksin vaimo, syntyi 1892 ja kuoli Turussa 1974. Hän perusti 1930-luvulla Muhokselle useita Vienan pakolaisia työllistäneen ompelimon, jossa viidellä koneella valmistettiin alusvaatteita. Aleksin markkinoi ne pohjoisen savotamiehille.

Juhon eli Pikku-Iivana (kauppaneuvos Janne Rajamaa) syntyi 1883 ja kuoli Pudasjärvellä 1972. Hänen vaiheitaan kenraali Maynardin neuvonantajasta väliaikaisen hallituksen kauppatieteiden Itä-Karjalan neuvottelukunnan jäseneksi on kuvattu Eino S. Rahikaisen kirjassa "Vienan prihan tie" (Otava 1969). Janne oli naimisissa suvantolaisen Jennin Rotosen kanssa. Lapsia on yksi poika,

Juhani.

Nuorin Jeremielän pojista, **Jyrki** (Yrjö Rajamaa) syntyi 1900 ja kuoli 1994 Pyhäjoella. Hänessä ilmeni runonlaulajien verenperintö; nuoruudessaan hän kirjoitti kauniita runoja. Jyrki osallistui rivimiehenä heimosotiin ja meni sittemmin naimisiin suvantolaisen Taimi Rohkimaisen kanssa. Hän toimi kauppiaina Hailuodossa ja Pyhäjoella. Avioparilla oli yksi tytär, Eila (Luoto), joka nykyisin asuu Ruotsissa.

Kansallisen heräämisen aika Vienassa

Keskustelu vienankarjalaisen oikeudesta omaan kansalliseen kulttuuriin alkoi valistuneiden vienalaisten keskuudessa Suomessa ja Vienassa 1800-luvun lopulla. Käytännön toiminta pääsi vauhtiin kuitenkin vasta 1905 Venäjän-Japanin sodan jälkeen. Suomeen siirtyneet vienankarjalaiset kauppiat perustivat 1906 Vienan Karjalaisten Liiton. Se ryhtyi tekemään suomalaishenkistä valistustyötä ja oli mukana mm. perustamassa kansanopistoa Kuusamoon 1907. Opiston ensimmäisellä vuosikurssilla oli 37 vienalaisnuorta. Heistä neljä oli suvantolaisia; Mikittälän Fedossa ja Romana sekä Jeremielän Iivana ja Hipan Huotari. Myös myöhemmin vuosina Kuusamon kansanopistossa oli oppilaina useita suvantolaisia.

Wienan Karjalaisten Liitto perusti Viennaan myös useita kansankielisiä kouluja, kirjastoja ja lukutupia. Pistojarvellä lukutuvat tulivat Suvannon, Hirvisalmen, Ohan ja Malviaisen kyliin. Liiton julkaisemalla Karjalaisten Pakinoita-lehdellä oli Vienassa noin 500 kappaletta levikkiä. Jeremielän Iivana toimi innokkaana "lehdenjakkajana" Suvannossa.

Myös uskonnolla oli oma vaikutuksensa kansallisessa heräämisessä. Lestadiolaisuus levisi vuodesta 1877 alkaen Kuusamosta Pistojarven kyliin, ehkä voimakkaammin juuri Suvantoon, ja laukkurien mukana koko Vienan keski- ja pohjoisosiin.

WKL:n tarmokas toiminta herätti huolta venäläisissä viranomaisissa ja papeissa, jotka ryhtyivät vastustamaan "suur-suomalaisuutta ja hihhulismia". Seurasi takatalvi: koulut ja lukutuvat suljettiin, kansallinen toiminta kiellettiin ja WKL:n avoin toiminta tyrehtyi sortovallan alle moniksi vuosiksi niin Suomessa kuin rajan takana.

Heimosodat ja Suvanto

Heimosotien aika merkitsi suvantolaisille niin kuin koko Karjalan rahvaallekin suuria kärsimyksiä. Pistojarvelaiset puolustivat kotiseutuaan sekä neuvottelupöydässä että tarpeen tullen myös ase kädessä.

Kylänäkymä on valokuvattu koilliseen Kauroalan talon portailta (kuva: V. Rohkimaisen kok.).

Malmin retkikunnan aikaan 1918 saatiin perustettua toimiva suojeluskunta vain Hirvisalmen kylään. Suomalaiset pitivät Pistojärveä liian "englantilaismielisenä", mutta todellisesti synnä huonoon menestykseen lienevät olleet Walleniuksen ja hänen upseeriensa tökeröstä toiminnasta Suvantoon ja Pistoon kiirineet huhut ja tiedot. Esim. Walleniuksen apulaispäällikkö, jääkäriluutnantti Oiva Willamo nimitti päämajaan 15.3.1918 lähettämässään sähkösanomassa karjalaista itsenäisyysmiestä Paavo Ahavaa "ryssäläishuligaanien joukkoon kuuluvaksi".

Vuonna 1919 helmikuussa (Vienan) Kemissä pidetyssä kokouksessa perustettiin Karjalan kansalliskomitea, joka sai aikaan sovinnon heimosodan eri osapuolten välille. Yhteiseksi tavoitteeksi otettiin itsenäinen Viena. Suvantolaisia Kemin kokouksessa edusti Jeremielän Iivana (Janne Rajamaa). Heinäkuussa Uhtualla pidetyssä Vienan Karjalan kuntien edustajien kokouksessa alueen oloja ja hallintoa järjestelemään asetettiin Vienan Karjalan väliaikainen toimikunta. Pistojärven edustajaksi siihen valittiin Vaseli Rotonen, Jeremielän pojista nuorin. Samalla kokous sanoutui irti englantilaisten ja valkoisten venäläisten perustamasta Pohjois-Venäjän tasavalta.

Jo marraskuussa samana vuonna (1919) itsenäisyys Hanketta jouduttiin puolustamaan aseine. Englantilaisten aseistamat Pohjois-Venäjän tasavallan joukot yrittivät miehittää Vienan. Ne lyötiin (bolševikkien salaisen toivomuksen mukaisesti) Kiestingissä Kanaisten taistelussa. Vienalaisjoukoissa, joita johti uhtualainen opettaja Erkki Simola, taisteli 67 pistojärveläistä, joukos-

Näkymä Suvannon vanhalta kalmismaalta. Etualalla ristikkäin kasvaviin puihin liittyy traaginen tarina kahdesta nuoresta rakastavaisesta. (SA-kuva).

Suvannon savupirtti

Suvannon koulun uuneista tuli yksi remontissa sisäänlämpivä. Tämän uunin valmistin kaikin puolin hyvistä rakennustarvikkeista Hämeen kylän kansalainen, "muurari" O. Malinen.

Emme tiedä, miksi uunista tuli koulun kiusaksi ja valtion vahingoksi kelvoton. Olisi syytä opettaa mies tekemään ottamansa työt kunnollisesti. – PK 14.4.1930.

sa toistakymmentä Suvannon kylän miestä.

Väliaikainen toimikunta järjesti kuntakokoukset kaikissa Vienan kunnissa ja niissä kansanvaltaisesti valitut edustajat kokoontuivat Uhtuan maakuntapäiville 21.3 – 1.4.1920.

Tuossa kokouksessa Vienan miehet – Uhtuan pari päivää aikaisemmin miehittäneiden punakaartilaisien yllätykseksi ja heidän vastustuksestaan välittämättä – hyväksyivät pöytäkirjan, jonka mukaan "Vienan Karjala tahtoo itse vapaasti hoitaa asiansa sekä irtaantua Venäjän valtakunnasta". Kyseessä oli siis itsenäisyysjulistus.

Pian tämän jälkeen alkoi uusi vaihe Vienan heimosodissa. Uhtualla toimiva Vienan Karjalan väliaikainen toimikunta ei onnistunut vakiinnuttamaan valtaansa siitä huolimatta, että

valkoiset venäläiset oli lyöty ja englantilaiset lähteneet Muurmannilta. Vastustajina olivat nyt bolševikit ja puna-armeija.

Taisteluja ylivoimaisia neuvostojoukkoja vastaan käytiin eri tahoilla Karjalaa Vuokkiniemen, Uhtuan, Pistojärven, Kiestingin ja Oulangan suunnilla. Suvantolaisille kohtalokas oli Hirvisalmen taistelu kesäkuussa 1920. Pistojärveläisistä, pääosin suvantolaisista koottu 35 miehen varmistusjoukko torjui vänrikki Janne Liehun johdolla 400 punakaartilaisen läpimurtoyrityksen. Taistelussa kaatui neljä suvantolaista. Ellei Liehu olisi hämännyt punaisia antamalla kovaaäänisesti saarrostusohjeita olemattomille apujoukoille, eivät punaiset olisi kääntyneet pakosalle, vaan Liehun joukko olisi sortunut ylivoiman edessä.

Vienalaisten vapaussota

Tarton rauhassa 14.10.1920 Itä-Karjalalle luvattiin osittainen itsenäisyys, autonomia. Kun neuvostohallitus esti sen toteutumisen, alkoi heimosotien kolmas vaihe, vienalaisten vapaussota, jota neuvostohallitus nimitti kapinaksi, loppusyksystä 1921.

Pistojärven - Kiestingin suunnalla taistelleita vienalaisjoukkoja nimitettiin Vienan Rykmentiksi. Kovimmat ja verisimmät taistelut käytiin talvella 1922 Kokkosalmessa ja Sohjananjoella tammikuun 2. ja 25. päivien välisenä aikana. Vienalaisten kahden pataljoonan suuruista joukkoa johti jälleen Janne Liehu apulaisenaan Hallan ukon poika, jääkäriluutnantti Väinö Heikkinen. Heitä

vastaan hyökkäsi puna-armeijan 30. prikaatin kaksi rykmenttiä, läheteosten mukaan yli kymmentuhatta miestä.

Karjalaisten arvio venäläisten tappioista oli 2 000 miestä. Vienalaisten menetykset olivat liikkuvan puolustuksen ansiosta huomattavasti pienemmät, mutta myös Suvannon kodit alkoivat saada suruviestejä Sohnanjoelta. Kun vihollisen ylivoima alkoi käydä ylivoimaiseksi ja ammuksesi hupeta, Liehun joukot perääntyivät Kanaisiin ja sieltä viivytystaisteluja käyden kohti Pistojärveä ja Suomen rajaa.

Karjalan vapaussodan viimeinen taistelu Pistojärven Tiiron kylässä helmikuussa 1922. Tässä kuusi päivää kestäneessä taistelussa sortui satoja venäläisiä Tiironjärven jäälle. 20. helmikuuta Vienan Rykmentin sotilaat vetäytyivät Suomeen. Sotilaiden suojaamana bolševikkivaltaa pakeni Suomeen yli yksitoistatuhatta itäkarjalaista. Suvannon kylästä lähtivät kaikki. Evakuointia johti Mikittälän Aleks (Rotonen).

Pienestä Suvannon kylästä oli heimosodissa mukana nelisenkymmentä miestä, useimmat nuorukaisia, mutta loppuvaiheessa oli rivissä jo vanhoja ukkojakin. Vuoden 1918 sekavassa sodassa muutama riuksa suvantolainen ehti olla mukana sekä Muurmannin Legioonassa että Walleniuksen joukoissa!

Todellinen heimosoturi oli suvantolainen Kankahan Jere,

myöhemmin Tyrnävällä melkein puoli vuosisataa kauppianaan toiminut Jere Takalo. Hän osallistui 16-vuotiaana vapaaehtoisena Suomen vapaussotaan ja Walleniuksen retkeen 1918. Vienan hallituksen joukoissa hän osallistui ryhmänjohtajana mm. Kiestingin taisteluun 1919. Hän oli mukana myös siinä Janne Liehun johtamassa varmistusyksikössä Hirvisalmen taistelussa heinäkuussa 1920. Taistelujen välillä Jere kävi Kuusamon kansanopiston vv. 1920-21. Kun hän vielä oli mukana talvisodassa, niin jatkosota oli hänen viides sotansa.

Kuuluisin kaikista heimosotureista oli kuitenkin pistojärveläinen Iso-Ossippa eli Vuosman Ossippa, "Hirvi" eli Oskari Heikkinen. Hän ei toiminut johtajana, mutta oli tehokas tiedustelija, konekiväärimies ja taistelija. Englantilaisista Lewis-konekivääriä hän käytti käsi-varalta, kuin konepistoolia. Hänet tunnettiin kaikilla heimosotien rintamalla. Myöhemmin Kuusamoon asumaan asettunut heimosotien jälkekin – ennen talvisotaa ja välirauhan aikana – Neuvosto-Karjalassa kuin kotinurkillaan konsanaan. Hänellä oli vielä talvisodan aattona "kakkosasunto" Pistojärvellä muutaman sadan metrin päässä venäläisen rajavartioston kasarmeista. Vielä 1977 Pistojärvellä tapasi mummoja, jotka muistelivat Vuosman Ossippaa. Milloinkahan Ossipasta tehdään elokuva? Aineistoa

ja arkistomateriaalia, mm. Ossipan selkeitä raportteja Sota-arkistossa kyllä olisi.

Mikittälän väki pakomatalla

Mikittälän Jenna, Jenni Korpikallio, on kuvannut perheensä pakomatkan vaiheita seuraavasti.

Mikittälän Iikka-ukko ja Iikka akka nuorempine lapsineen sekä Oleksin Olga-vaimo lapsineen, Kusti-pojan perhe, Riiko-pojan perhe sekä Jyrki-pojan leski jättivät Suvannon kotinsa helmikuussa 1922 ja matkasivat Kuusamon Muosalmeen. Alekski jäi Suvantoon huolehtimaan viimeisten siviiliasukkaiden pääsystä Suomen puolelle ja tuli Kuusamoon vasta myöhemmin keväällä. Vaatetavaraa ja muuta irtainta tuotiin mukana "aitallinen".

Mikittälän karjan kuljettivat Kuusamoon Riijon Darja-miiniä ja Jyrin leski. Karja tuotiin Jämsään ja siellä se - kahta lehmää lukuunottamatta – teuras-tettiin. Kevättalvella hakivat Alekski, Kusti ja Teppo (Riijonpoika) karjalle kaksi kertaa heinäkuorman Suvannosta.

Muosalmessa asuttiin ensin ahtaasti, samassa pirtissä koko Mikittälän suurperhe, kaikkiaan 30 henkeä. Vähitellen tuli väljempää: Teppo siirtyi armeijan palvelukseen ja Alekski aloitti kauppatkat. Keväällä Jyrin leski ja Kusti perheineen palasivat takaisin Suvantoon touontekoon. Iikka-ukko ja

Mari nuorempineen muuttivat Kantokylän Tikkalaa ja sieltä kevään tullen Suvantoon. Kuusamon Konttisen kohdalla raja oli jo suljettu, joten he menivät Raatteen kautta. Lopullisesti raja sulkeutui touonteen aikaan ja niin he sekä eri teitä palanneet Kustin ja Marian perheet sekä Jyrin leski jäivät asumaan ja kokemaan kovan kohtalon bolševikkien hallitsemassa Suvannon kylässä. Vuonna 1925 Riijon poika Teppo kävi viimeisen kerran salateitse Suvannossa tapaamassa isäänsä ja isovanhempiaan.

Suvanto heimosotien jälkeen

Heimosotien jälkeen kaikki suvantolaiset, kuten muutkin pistojärveläiset muutamaa Tuhkalan kylän eläjää lukuun ottamatta lähtivät pakolaisiksi Suomeen. Kotikylä jäi autioksi. Kevästä 1922 lähtien Suvannon pakolaisista palasi takaisin noin puolet kylässä ennen sotaa eläneistä.

Alkuvuosina elämä Suvannossa sujui rauhallisesti eräitä heimosotiin osallistuneiden vangitsemisiä lukuun ottamatta. Asukkaat odottelivat parempia aikoja ja muutamat kääntyivät uuden aatteen, kommunismin, kannattajiksi. Tätä rauhallista aikaa kesti viisi vuotta.

Paikallisena hallintoelimenä oli kyläneuvosto, jossa toimivat kyläläisten valitsemat ihmiset. Ainakin Leander Rotosen eli Leva-ukon, Hotatta Kirilovin eli Niemen Hotatan sekä Maria Petrovan eli Hipan akan muistetaan olleen hallintotoimissa mukana. Maria läsnäollessa keskustelu vaimeni, sillä hänen epäiltiin olevan yhteistyössä NKDV: kanssa. Kyläneuvoston kokouspaikkana oli Jerula, josta tehtiin kylän punanurkka.

Kolhoosi Suvantoon perustettiin vuoden 1928 tienoilla. Ehkä ei sen takia, mutta kuitenkin

Tuli riehui Suvannossa

Iivana Rotosen ja Maria Rotosen talot paloivat poroksi viime kuun 17. p:nä Suvannon kylässä. Palo aiheutui savupiipusta, jota nähtävästi ei ollut puhdistettu. Tuli levisi niin nopeasti, ettei voitu estää sen pääsemistä naapuritaloonkin varsinkin kun kylässä ei ollut paikalla kuin vanhuksia ja lapsia. Parempikuntoinen väki oli heinäntöissä. – PK 9.8.1925

Tässä talossa (kyläkartta n:o II Ullini) toimi kylän kansakoulu (SA-kuva).

Näkymä Suvannon kylään etelästä Ortjonniemeltä, vas. Suvantojärvi, jota kylät sekä vene- ja nuottalavot reunustavat (SA-kuva).

kin samoihin aikoihin alkoivat nälkävuodet. Kylän asukkaita, varsinkin kulakeiksi määritettyjä sekä vanhuksia ja lapsia menehtyi ravinnon puutteesta aiheutuneisiin sairauksiin. Myöhemmin elintarvikehuolto parani ja kylään saatiin kauppa, joka sijaitsi Kaurolan talossa.

Kolhoosin – sen nimi oli Rajavartiola – johtajaksi valittiin Homa Kirilov eli Vanan Homa. Hän oli asiallinen, kunnan mies, vaikka lieneekin kääntynyt uuden opin kannattajaksi. Kolhoosille rakennettiin navetta kylän kalmismaan viereen. Tuo 50:lle lehmälle tarkoitettu rakennus koottiin kulakkien eli Mikittälän rakennusten hirsistä. Kolhoosin maito- ja rehuhuone oli Ullisessa ja rehuvarastoina käytettiin Jeremielän ja Mikittälän aittoja.

Mikittälän väkeä ei huolitettu kollektiivitalouden jäseniksi. Kankaan Fedossa, Hilvana, Anni sekä Majavan Tatjana todettiin myös kulakeiksi ja erotettiin kolhoosista. Tästä heille seurasi toimeentulovaikeuksia, mutta olihan se kuitenkin lievempi rangaistus kuin vangitseminen tai Siperiaan karkotus.

Kolhoosista erotetut yrittivät saada perheilleen ruokaa pitämällä lehmää ja lampaita. Maito kirnuttiin voiksi ja myy-

tiin kolhoosin kauppaan. Vokilon hinta oli alkuaan kuusi ruplaa, myöhemmin yhdeksän ruplaa. Yksityistaloudesta joutui maksamaan kovat verot: oli maatalousvero, itsevero eli henkiraha, palo – ja karjavero sekä lisäksi kolhoosista erotetun erikoisvero. Esim. Majavan Tatjanan talous (lehmä ja kaksi lammasta) sai maksaa näitä veroja vuosittain yli sata ruplaa. Lehmästä piti vielä luovuttaa lihaa 32 kiloa vuodessa. Jos lehmä ei vasikoinut joka vuosi, alkoi olla vaikeuksia pitää verotettava hengissä!

Uudet vallanpitäjät lujittivat valtaansa Suvannossa samaan tapaan kuin muuallakin Neuvosto-Venäjäällä. Toimintajohti aluksi Kiestingistä, myöhemmin Uhtualta, suomalainen punaupseeri Juho Matinpöytä Tuomainen. Hän toimi NKDV:n ja sen seuraajan KGB:n paikallisena johtajana v:teen 1937 saakka.

Epäluotettaviksi arvioituiden vangittiin tai karkotettiin työleireille. Vangitsemiset tapahtuivat tavallisesti yöllä, ja vangitut vietiin ensin hevoskyydillä Kiestinkiin. Suvantoon palanneista Mikittälän miehistä vangittiin Risto, Kustu ja Roope. 70-vuotias Jeremielän Juhokin oli puoli vuotta vangittuna, pääsi vapaaksi. Hänen pöytänsä Janne Rajamaan palkkaa-

mat kuusamolaiset miehet hakivat 1928 Juhon ja hänen Irovaaimonsa metsiä pitkin Suomeen. Samassa matkassa pääsi Suomeen muitakin Jannen ja hänen vaimonsa sukulaisia ja Ullisen Vaselin Maija-tytär. Kirilän Otto oli ovela ja vältti vangitsemisen, kun muutti ajoissa vapaaehtoisesti Siperiaan.

Pahin aika koitti Suvannossa kansallisuusvainojen alettua v. 1933-35. Vuonna 1933 karkotettiin 15 suvantalaisen talon päämiehet. Todellinen "musta aprillipäivä" oli 1.4.1935. Silloin vietiin useampien aikaisemmin karkotettujen perheetkin "pitkälle matkalle". Kylään saatiin 14 uutta autiotaloa. Kylän tyhjeneminen alkoi.

Pelätyn KGB:n paikallisjohtaja Tuomainen sai hankin palkkansa 1937: tuolloin hänet vangittiin "suomalaismielisenä" ja teloitettiin seuraavana vuonna.

Ennen suurta vangitse-

misaaltoa Suvannosta lähti salateitse lisää pakolaisia Suomeen. Samaa matkaa rajan yli tulivat Iikan Matro eli Jere Takalon äiti ja Niemen Anni. Aluksi heidän luultiin eksyneen marjamatkalla ja menehtyneen salolle. Heitä etsittiin viikkokausia. Vasta jatkosodan aikana suvantalaiset saivat kuulla, että he olivat paenneet Suomeen. Rohkimaisen Heikki pakeni äitinsä kanssa ja Mitro Kirilov vaimonsa Marin kanssa.

Pakojätkä tapahtui myös muista Pistojärven kylistä. Asukkaita kuulusteltiin ankarasti näiden tapausten johdosta. Samalla vallanpitäjien komento tiukkeni. Aihetta siihen tietysti olikin, sillä ainakin osa näistä pakomatkoista tehtiin Suomen puolta tulleiden entisten metsäsisien avustuksella. Monet 1930-luvulla Suomeen tulleista suvantalaisista jatkoivat sotien jälkeen pakomatkaansa Ruotsiin, josta tuli monille uusi kotimaa.

Väärin suunniteltu silta meni uusiksi

Tienrakennustöissä Pistojärvellä on sattunut joukko tapauksia, jotka antavat vastaisuudessa aihetta toimenpiteisiin. Piston ja Suvannon väliselle maantielle piti rakentaa kesällä

ns. Rasvakosken silta. Työ oli suunniteltu ja aloitettu väärin ja sen piti jättää kesken. Työtä jatketaan uudelleen ensi kesänä. Rahaa meni paljon hukkaan. – PK 26.10.1926

Suvannon koulu toimi aluksi Jeremiälässä. Kun vanha Jeremiälä paloi 1925, kyläneuvosto kokosi vanhoista hirsistä asuttavan rakennuksen, johon koulu sijoittui. Vuonna 1926 siinä oli 20 oppilasta. Opettajana oli alkuvuosina Leva ja Anni Rotosen poika, Kuusamon kansanopistossa oppinsa saanut Aleks Rotonen. Myöhemmin hänet siirrettiin opettajaksi Kiestingin Vaarakylään. Jatkosodan aikana hän kaatui puna-armeijan upseerina. Aleksin jälkeen opettajaksi tuli suomalainen mies nimeltään Juntunen, jonka etunimi ei ole pysynyt kertojien muistissa. Sittemmin Suvannon koulussa opettivat mm. Olga Ivanova ja Tatjana Petrovna.

Muutamat kylän nuorista pääsivät jatkamaan opintojaan. Mikittälän Marian tytär Olga ja Jeremiälän Fedossan tytär Palaga pääsivät Petroskoin opettajaseminaariin, vaikka olivatkin äitiensä puolelta kulakki-perheen lapsia. Vuonna 1935 tytöt kuitenkin erotettiin seminaarista ja määrättiin metsätöihin Pohjois-Viaan.

Talvisodan ajaksi useimmat suvantolaiset siirrettiin evakkoon Vaarakylään. Sinne vietiin myös kolhoosin karja. Olosuhteet tällä matkalla olivat ankeat: monet vanhukset ja lapset menehtyivät. Karjastakin säilyi hengissä vain kymmenkunta lehmää.

Jatkosodan vuosina

Jatkosodan alussa 3.7.1941 Kuusamosta liikkeelle lähteneet JR 53:een kuuluneet suomalaisjoukot miehittivät Suvannon kylän. Jatkosotaa pakoon komennettujen, karjaa kuljettaneiden kyläläisten evakkomatka keskeytyi, kun suomalaispartio tavoitti heidät ennen Kiestinkiä ja neuvoi palaamaan takaisin Suvantoon. Jokunen suvantolainen ehti Louheen saakka, mistä heidät myöhemmin siirrettiin Arkangelin alueelle.

Heti kun Suvanto oli vallattu, heräsivät Jeremiälän Jannen, Janne rajamaan kauppiasvaistot. Hän haki ja sai luvan perustaa Pohjanmaan Kauppiat Oy:n nimissä Viaan kaupan. Uhtuan Kauppa Oy avasi myymälän Vuonnisen kylään. Myymälänhoitajaksi Janne sai Suvannon ja Kiestingin valtuuksissa mukana olleen veljenpoikansa Jaakko Rotosen. Tämä kauppa jäi ainoaksi yksityiskaupaksi koko Itä-Karjalassa. Muualla kauppa jatkosodan aikana harjoitti neljän suuren kaupparyhmittymän muodosta-

ma yhteisyritys Vako Oy. Suvantoon kaupan perusti 1941 Oulun Osuuskauppa. Myöhemmin tämä Kaurolassa, entisen kolhoosikaupan tiloissa toiminut kauppa siirtyi Vakon hallintaan.

Jatkosodan aikana kylän koulu toimi suomalaisten hoitamana naapurikylässä Kiimasvaarassa. Jeremiälä tuhoutui vielä kerran jatkosodan loppuvaiheissa, nyt perääntyvien saksalaisten polttamana. Samalla paloi Mikittälä, jossa sijaisi sodan aikana Suvannon posti-toimisto ja suomalaisjoukkojen esikunta.

Suvannosta miespuoliset, miehuusikäiset joutuivat jatkosotaan puna-armeijan riveissä. Monet heistä kaatuivat. Levan ukko eli Leander Rotonen menetti sodissa Suomen armeijassa taistelleen vävynsä sekä kaikki neljä puna-armeijan riveissä sotinutta poikaansa. Suvannossa sotien aikana olleet suomalaiset muistavat tämän vanhan merisotilaan lujaluontoisena kommunistina ja rohkeapuheisena vanhuksena. Jo 1942 hän sanoi miehittäjille: "Teille tulee täältä lähtö".

Muutamia suvantolaisia siirtyi jatkosodan aikana Suomeen töihin, kouluun tai sukulaisten luo. Sodan jälkeen loput siviiliasukkaat tulivat Suomeen ja heidät sijoitettiin Alapitkän leirille. Sieltä osa heistä siirtyi Ruotsiin, muutamat etsiytyivät täällä asuvien heimolaisten luo ja osa palasi takaisin Neuvostoliittoon.

Sota-aikana muutamat heimosotien jälkeen Suomeen siirtyneet suvantolaiset saivat mahdollisuuden asua jonkin aikaa vanhassa kotikylässään. Mikittälän Jenna eli Jenni Korpikallio oli Suvannossa lottana ja asui synnyinkodissaan. Hänen serkkunsa Mikittälän Matron ja Kankaan Sevastein poika Jere Takalo oli hallintotehtävissä Suvannon komendantina ja Vako Oy:n kauppojen tarkastajana ja pystyi varmasti vaikuttamaan kylän elintarvikehuoltoon paremmin kuin joku vannonvieras. Monet muutkin Suomeen siirtyneet entiset kyläläiset kävivät sodan vuosina rakkaassa, kauniissa kotikylässään.

PEKKA OILINKI

Kirjoittaja Pekka Oilinki, Suvannon vävy, on tutkinut perusteellisesti Suvannon kylän ja sen asukkaiden vaihteita. Oheinen artikkeli on KH:n toimituksen tekijän luvalla laati- ma tiivistelmä laajemmasta aihe- neistosta.

Entisiä pistojärveläisiä hiljentymässä matkamiehen ristin juurella Suvannon sillankorvassa.

Matkamiehen risti vie ajatukset menneeseen

Sillä paikalla Suvannon kylässä, missä Kiimasvaaran suuntaan ja edelleen Suomeen vievä maantie ylittää Pistojoen, kulkijoita tervehtii perinteinen karjalainen maamerkki, matkamiehen risti. Sen pystytti Pohjois-Viena-seura heinäkuun alussa 1977.

Ristin, johon on kiinnitetty Jumalanäidin ikoni, on valmistanut suomalaisesta männystä ja 200 vuotta vanhasta Karjalan männystä Suvannossa syntynyt Ville (Vasili) Rohkimainen. Hänen lisäksi ristiä paljastamassa olivat suvantolainen Olga Grigorjeva, nykyisin Tuhkalassa asuva Tolja Timonen ja Pääjärven Karjala-seuran puheenjohtaja Anna Vlasova sekä suuri joukko juhlarahvasta Suomesta ja Karjalasta. Kaukaisin vieras lienee ollut suvantolais-syntyinen Aleksi Rohkimainen, Kankaan talon jälkeläinen: hän oli saapunut Gorkista saakka.

Karjalan Sivistysseuran tervehdyksen juhlaan toi Ilmari Homanen. Pohjois-Viena-seu-

ran puheenjohtaja Anja Suvanto totesi, että ristin paikka joen termällä on niin kaunis, että se tuntuu melkein pyhäältä. Ristin otti vastaan Pääjärven itsehallinnon päällikkö Juri Babak.

Kollektivisointi Pistojärvellä

Pistojärven kyläneuvostoalueella on kahdeksan kylää, joissa ei ole vielä kukaan perustettu kollektiivitaloutta. Täällä kuten muuallakin ovat kulakit käytyreineen aloittaneet kampanjan kollektivisointia vastaan. Kampanjan johtajana esiintyy muuan Kostja Jakovlev. – PK 25.4.1931

Punaiset häät

Heinäkuun 18. p:nä Pistojärvellä vietettiin ensimmäistä kertaa punaiset häät. Talonpoika Oskari Heikkinen otti vaimokseen Nastasie Jakovlevan. – PK 10.8.1925